

УДК 378+377.8

Мартиненко Світлана Миколаївна,
доктор педагогічних наук, професор, завідувач
кафедри початкової освіти та методик
гуманітарних дисциплін Київського
університету імені Бориса Грінченка

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ДІАГНОСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ БАГАТОПРОФІЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Особистісно орієнтоване навчання і
виховання ґрунтується на педагогічній
діагностиці. Сучасна початкова школа має
використовувати не селективну діагностику, а
стимульовальну, супроводжувальну, яка допомагає
вчителеві прийняти правильне рішення...

О.Я. Савченко

У статті на основі аналізу особливостей професійної підготовки визначаються основні підходи до формування діагностичної компетентності вчителя початкової школи; характеризується модель підготовки вчителя до діагностичної діяльності в початковій школі, а також обґрунтовується поетапність її засвоєння в умовах вищого навчального закладу.

Постановка проблеми та її зв'язок із науковими та практичними завданнями. В умовах розвитку демократичного суспільства триває етап модернізації системи освіти, який супроводжується суттєвими змінами у педагогічній теорії та практиці, що визначають основні вимоги до професійної підготовки вчителя початкової школи. Сучасний педагог має формувати в учнів не лише навчальні вміння та навички, а й готувати їх до активної пізнавальної діяльності, життя в нових економічних умовах. Це вимагає від учителя особливої уваги до своїх вихованців, а саме: вивчення їх індивідуальних особливостей і навчальних можливостей, встановлення пізнавальних потреб та інтересів, визначення перспектив особистісного розвитку, передбачення й подолання труднощів у навчанні та вихованні, здійснення особистісного підходу шляхом суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Безперечно, що за таких умов

активізується діагностичний компонент професійної діяльності педагога, тому важливим шляхом удосконалення навчально-виховного процесу в початковій школі є його побудова на основі педагогічної діагностики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з окресленої проблеми.

Узагальнення наукових джерел засвідчило, що вагомий внесок у вдосконалення практичної підготовки майбутніх учителів до педагогічної діяльності зроблено А.М. Алексюком, В.І.Бондарем, М.Б. Євтухом, І.А. Зязюном, О.Г. Морозом, О.Я. Савченко, В.А. Семиченко, С.О. Сисоєвою, Л.О. Хомич, Л.Л. Хоружою, І.М. Шапошніковою. У дослідженнях А.С. Белкіна, Б. П. Бітінаса, О.Д. Божович, А. І. Кочетова, М.І. Монахова, І. П. Підласого розкрито сутність основних функцій педагогічної діагностики, комплексного підходу до діагностування початкових досягнень, вихованості, розвитку пізнавальних здібностей особистості. Історичний аспект розвитку педагогічної діагностики відображено у працях як вітчизняних, так і зарубіжних науковців (П. П. Блоцький, О. С. Залужний, Г. С. Костюк, О. О. Раєвський, Я. Ф. Чепіга, К. Д. Ушинський; А. Біне, К. Інгенкамп, Ч. Спірмен, З. Стоунс). Накопичено також досвід спеціального дослідження окремих напрямів діагностичної діяльності вчителя (дисертаційні роботи І. В. Житко, Г.О. Гаца, М. Д. Захарійчук, Л. М. Кравченко, Т. В. Купріянич, О. М. Мельник, Т.О. Стефановської, Д. П. Фалько). Однак аналіз наукових джерел переконливо довів, що проблема підготовки вчителя початкової школи до діагностичної діяльності в умовах багатoproфільного університету вивчена недостатньо. З урахуванням зазначеного наші зусилля будуть спрямовані на розкриття досліджуваного питання.

У запропонованій статті, враховуючи актуальність окресленої проблеми та зважаючи на ступінь її теоретичної та практичної розробленості, ставимо за **мету** визначити та охарактеризувати основні компоненти професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи до діагностичної діяльності; виокремити педагогічну діагностику як важливу складову педагогічної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчення наукової літератури засвідчило, що вітчизняні та зарубіжні вчені активно досліджують підходи й закономірності в системі підготовки майбутнього вчителя (В.І.Бондар, Б.С.Гершулевський, В.І.Загвязинський, В.В.Краєвський, Г.Д.Нікандров, О.Я.Савченко, В.О.Сластьонін). Ми виходимо з того, що підготовка вчителя початкової школи до діагностичної діяльності безпосередньо пов'язана з професійною підготовкою як цілісною системою, побудованою на основі органічної єдності загального, особливого та індивідуального. Як загальне – вона є складовою загальнопедагогічної підготовки; як особливе – має свою специфіку, зумовлену особливостями й закономірностями навчального процесу; як індивідуальне – відображає залежність підготовки від розвитку особистісних якостей і властивостей. Готовність учителя до забезпечення розвитку індивідуальних можливостей учнів, здатність до професійного саморозвитку є домінуючою метою його професійної підготовки. Педагогічна діяльність, у процесі якої реалізуються професійні можливості вчителя і здійснюється його особистісно-професійний розвиток, є засобом формування творчої особистості учня, саме тому підготовка вчителя до діагностичної діяльності передбачає його готовність до суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

Водночас, як засвідчують теоретичні дослідження й аналіз практики, вчителі початкової школи відчують серйозні труднощі в здійсненні *діагностичної діяльності*, яка полягає у розпізнанні якостей, характеристик і стану всіх складових педагогічного процесу, отриманні об'єктивної інформації про розвиток досліджуваного об'єкта (суб'єкта), що дозволяє вчителю повніше зрозуміти проблему, визначити критерії аналізу та оцінки педагогічної ситуації, зону пошуку педагогічних рішень та їх конструктивне розроблення, застосовувати діагностичний супровід індивідуального розвитку особистості.

Нами встановлено, що підготовка вчителя початкової школи до діагностичної діяльності здійснюється, в першу чергу, через зміст професійно-педагогічної освіти. Її аналіз передбачає визначення тих навчальних дисциплін,

які безпосередньо або опосередковано спрямовані на ознайомлення студентів із основами педагогічної діагностики. Відповідно до методологічних засад розуміння сутності діагностичної діяльності та її суб'єктів має стати основою для розроблення мети, змісту та технологій навчання студентів цієї діяльності. Але, як показують реалії сьогодення, більшість теоретичних засад, що визначають предмет, структуру та сутність діагностичної діяльності, потребують емпіричної перевірки. У зв'язку з цим, нами обгрунтовано та розроблено *модель підготовки майбутнього вчителя початкової школи до діагностичної діяльності*, що знайшла своє практичне втілення в навчально-виховному процесі Київського університету імені Бориса Грінченка (рис. 1).

Для успішної реалізації спроектованої моделі детально проаналізовано структуру діагностичної діяльності, виділено її зміст і основні етапи, інтерпретовано їхній взаємозв'язок і взаємозумовленість, визначено функціональні завдання. У моделі відображено підготовку майбутнього вчителя початкової школи до діагностичної діяльності, яка відбувається під час навчання у вищому навчальному закладі шляхом застосовування контекстного підходу. До педагогічних умов і засобів належать мотивація і стимулювання пізнавальної діяльності, актуалізація вітагенного досвіду, створення інтелектуального фону занять, система педагогічних задач, формування когнітивних дій, практичних умінь і навичок. Особистісно зорієнтованими педагогічними технологіями визначено проблемно-пошукові, ігрові, діалогічні, творчі й проектні.

Методичним заходом цілеспрямованого впливу є введення до навчального плану підготовки студентів спеціальності "Початкова освіта" спецкурсу "Основи діагностичної діяльності вчителя початкової школи", виявлення діагностичних міркувань майбутніх учителів, оцінка їхньої діагностичної діяльності за підсумками проходження педагогічної практики.

Метою викладання спецкурсу є ознайомлення студентів зі змістом, завданнями і функціями діагностичної діяльності вчителя початкової школи, діагностичними технологіями і методиками вивчення особливостей навчально-пізнавальної діяльності учнів молодшого шкільного віку.

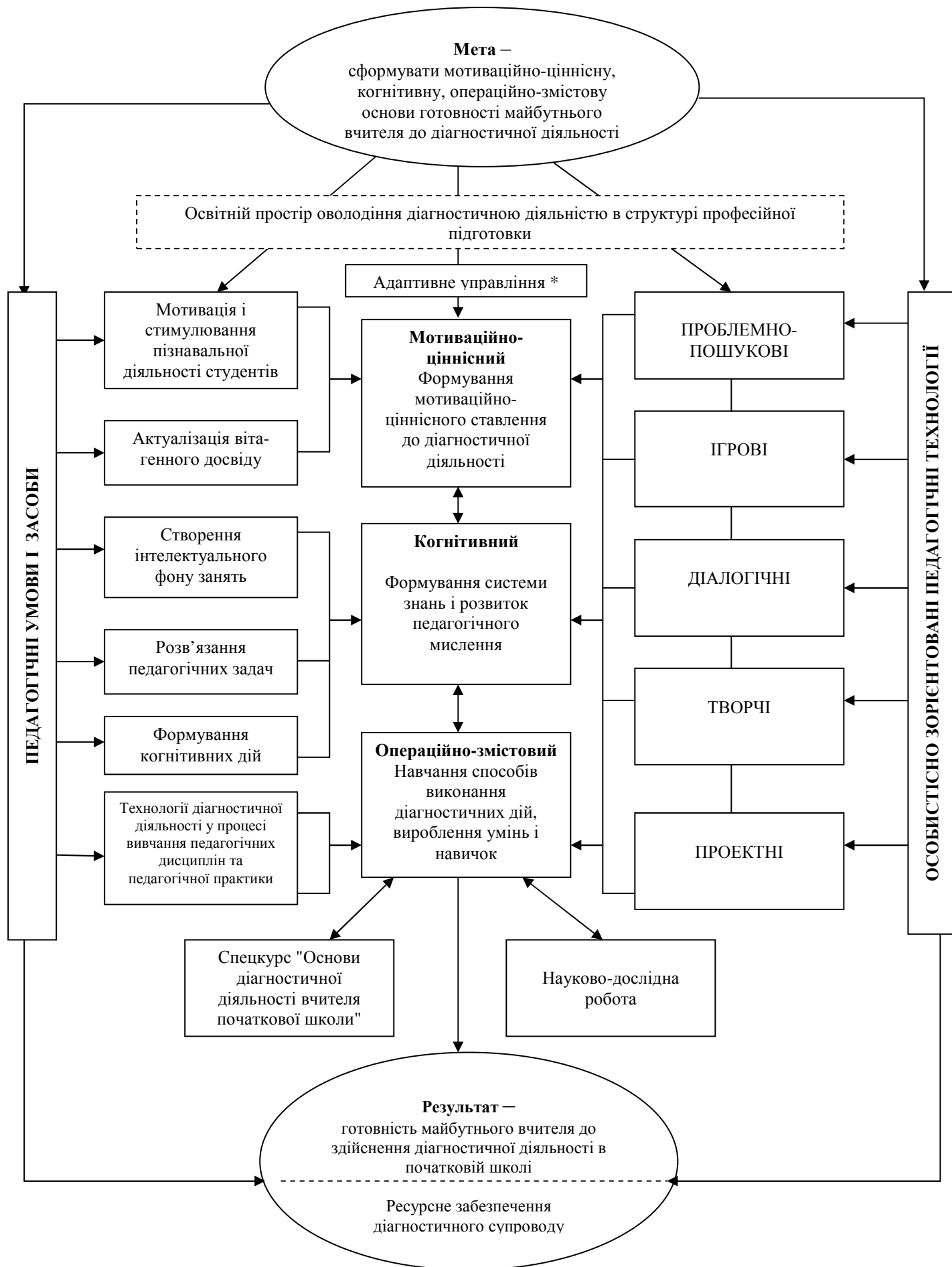

Рис. 1. Модель підготовки майбутнього вчителя початкової школи до діагностичної діяльності